

עלון סיפורים להלכה שלמה

ערש"ק פרשת נצבים תשע"ו

עלון מס' 31

בס"ד

שבת תשובה חלק ב'

תקציר הפרקים הקודמים

הנערים יצאו לחופשת סוף שנה, גנבים שבאו לפרוץ לחממות של אלעזר, דודו של מתן, שברו את החממות, ולכן היה צורך לקטוף את הירקות במהירות, לפני שיתקלקלו ע"י השמש, הבחורים התנדבו לסייע במשימה, כאשר הנערים התכוונו לחזור לשבת לביתם עלתה בעיה, שכן היה צורך להשלים מניין בגבעה הסמוכה למושב, לפני השבת פגש יעקב לוי את מרדכי לאחר שנים רבות שחיפש אותו

בהמשך התפללו קבלת שבת וערבית, ולאחר שהתפילה הסתיימה, התיישבו כולם לסעודת השבת, בחדר הסמוך לבית הכנסת, לפני ברכת המזון, הכריז אברהם, גבאי בית הכנסת, על עונג שבת שיערך לאחר הסעודה כאשר התיישבו כולם ליד השולחנות, בתום סידור וניקוי החדר לאחר הסעודה, החלה החבורה לשיר שירי שבת, בסיום השירה נעמד אברהם ואמר "אני מתכבד להזמין את הרב מרדכי דוד חתן הבר מצווה להעביר לנו שיעור"

הרב מרדכי הוציא כמה דפים מכיסו, הניח אותם לפניו, ופתח ואמר "ראשית, אפתח בדברי תודה לכבוד האכסניה, על האירוח הנפלא שבו אנו זוכים, שנית, בעקבות שיחה שקיימנו היום עם חברת הנערים המיוחדת, שמכבדת אותנו בנוכחותה בשבת זו,

ולכבוד הימים הנוראים המתקרבים אלינו בצעדי ענק, ברצוני שנלמד על הלכות תשובה, בדברים שבין אדם לחברו, ולפני שאתחיל, אני מודיע קבל עם ועדה, כי ניתן לשאול שאלות תוך כדי השיעור, והלימוד הוא משותף לכולנו ולא מונולוג פרטי שלי"

אומרת הגמרא במסכת יומא עבירות שבין אדם לחברו אין ידה"כ מכפר עד שירצה את חברו (יומא פה:) ומכאן פוסק הרמב"ם שהמכה את חברו, מקללו או גזלו ממנו אינו נמחל לו לעולם עד שישב לחברו מה שחיב לו, ועד שיפייסו ויבקש ממנו סליחה, וימחל לו (הרמב"ם הל תשובה פ"ב ס"ט)

וכמו שכבר הסברתי קודם לבחורים, מי שחטא כלפי חברו, עליו ללכת לפייסו בעצמו ולא ע"י שליח או מכתב. מ"מ הכל לפי העניין, אם יודע שהנפגע נוח לרצות עדיף שילך אליו בעצמו לפייסו, ורק אם הוא קשה לרצות, וחושב שיותר טוב שישלח תחילה איש מכובד מידידיו שירצהו, ולאחר מכן יבוא בעצמו ויבקש מחילה ויסלח לו, יעשה כן (שו"ת יחיה דעת ח"ה ס" מד)

"אבל מה קורה, כאשר האדם שצריך לבקש ממנו סליחה, לא נמצא בקרבת מקום?" שאל אליאב - "שאלה מצויינת" נענה הרב מרדכי ואמר "על כך אומרת ההלכה, שאם האיש שחטא לו אינו בעיר, יקבל על עצמו לפייסו בשיפגוש אותו (חזו"ע ימים נוראים עמ' רמ"ד ס"ז ושם) ובינתיים ישלח לו מכתב פיוס והתנצלות או יצור איתו קשר טלפוני ויתנצל (שם)

כשמבקש מחילה מחברו, צריך לפרט את החטא שחטא נגדו, ואם יודע שחברו יתבייש שיפרט את החטא לא יפרטו אבל לבקש מחילה חיובי (משנ"ב סי' תרו ס"ג ק)

אבל, אם פגע בכבודו של חברו, או דיבר עליו לשון הרע, וחברו אינו יודע מזה כלל, כשיבוא לבקש ממנו מחילה אין צורך שיספר לו דברים כהווייתם, כי אם יספר יחרה אפו ויגדל צערן לכן יבקש ממנו מחילה באופן כללי בלי לפרט (חזו"ע עמ' רמד)

"אתה יודע כמה חיפשנו אותך?" אמר יעקב - "אותי?!" התפלא מרדכי "כן אותך!" - "בשביל מה חיפשתי אותי?" שאל מרדכי, ויעקב השיב "אתה זוכר לפני שנים כשלמדנו בבית הספר היסודי עבד שם מוריס השרת" - "כן, בטח שאני זוכר" ענה מרדכי "כבר הרבה זמן שרציתי לפגוש אותך ולבקש ממנו סליחה על מה שעוללנו לו" - "בדיוק בגלל זה חיפשנו אותך" צהל יעקב - "מה זאת אומרת?" התפלא מרדכי "גם אתם מחפשים את מוריס?" - "חיפשנו, וב"ה מצאנו" - "ומה עשיתם?" שאל מרדכי "אספנו את כל החבר'ה, ובאנו כולנו לבקש ממנו סליחה, וגם בהמשך שיפגענו לו את הבית לכבוד חג הפסח" - "וואו" התפעל מרדכי "כל הכבוד לכם, אז עכשיו אני מבין מדוע חיפשתי אותי" - "בדיוק" נענה יעקב "כשאספנו את כולם, ניסינו להשיג גם אותך, אך אף אחד לא ידע איפה אתה, ומה קורה איתך" -

"כן" נאנח מרדכי "עברתי בהרבה מקומות מאז התראינו בפעם האחרונה, אבל בכל מקרה, אני ממש שמח על הבשורה הטובה שאתם יודעים איפה נמצא מוריס כיום, ואוכל גם אני לגשת אליו לבקש סליחה"

"מחילה מרדכי" העיר נחום "אבל בשביל מה אתה צריך לגשת אליו? לא מספיק שתרים אליו טלפון? או תשלח לו מכתב?" מרדכי חיך וענה "ההלכה

אומרת, מי שחטא כלפי חברו, עליו ללכת לפייסו בעצמו ולא ע"י שליח או מכתב, אמנם יש פעמים שניתן לבקש סליחה בטלפון או במכתב, אך הסליחה היותר מעולה היא, כאשר ניגשים פיזית לאדם שפגענו בו ומבקשים ממנו סליחה"

"מתי ניתן לעשות את זה?" התעניין אליאב - "בכל מיני מצבים שונים, אבל נראה לי שכרגע לא כדאי להאריך בדיבורים, עוד מעט שבת, וצריך להתחיל להתכונן לקראתה" אחר הוסיף מרדכי "אתם יודעים מה, אם תרצו, היום בערב נקיים עונג שבת, ושם נלמד קצת הלכות תשובה, על עברות שבין אדם לחברו, אני בטוח שגם שמואל חתן הבר מצווה, שהוא במקרה גם אחייני,

ישמח לשמוע את השיעור, כמו שהבחורים בישיבה שלי נהנו לשמוע את השיעור" - "מה יש לך ישיבה?" התפלא עידו, מרדכי שוב חיך ואחר ענה בצניעות "כן, אני משמש כראש ישיבה, בישיבה לתלמידים בני גילכם בצפון" - "א"כ" קרא יעקב "צריכים לקרוא לך הרב מרדכי!" - "אז מה אתם אומרים?" שאל הרב מרדכי "אתם מסכימים?" - "בטח שמסכימים!" קראה החבורה

"אנחנו מאד אוהבים ללמוד תורה, והלימוד יהיה המשך למה שהתחיל הרב חזקיה ללמד אותנו, על עניין התשלוח, כהכנה לראש השנה" - "אז סרגנו, בעז"ה הערב נמשיך בשיעור"

החבורה התפורה לחזרי האכסניה וכולם הזדרזו להתכונן לכבוד שבת.

וכך שנאמר: "הוכח תוכיח את עמיתך" (הרמב"ם דעות פ"ו ה"ו) ויש פעמים שיתברר לאותו אדם כי המזיק לא התכוון להזיק, אלא היה זה בלי כוונה, או שיתברר לבסוף כי "המזיק" התכוון בכלל לטובה, ולכן הדבר הכי טוב הוא ללבן את הדברים, לפני שמסיקים מסקנות, ולא לשמור את הכעסים בתוך הבטן.

וממדת חסידות, טוב שימחל לו, אע"פ שחברו לא ביקש את סליחתו (שם, חזו"ע עמ' רמג). הטעמים לכך: כל צער שבא על האדם הוא מחמת עוונותיו, ואין יכולת ביד אדם לצער את חברו, אם לא מגיע לו כן (נתיבות יושר ח"א עמ' 131) וכן כתוב כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים, והקב"ה מודד מידה כנגד מידה (גמ' סנהדרין ז) ומי שמרחם ועושה חסד עם הבריות גם בדינו, בשמים, ירחמוהו וימחלו לו על עוונותיו בחסד (מסילת ישרים)

לסיום המלצה חמה שלי, היא, שממון הנמצא בידו של אדם, ונחלק עם חברו למי שייך הכסף, לא יפסוק דין לעצמו, אלא, ילכו לדיין שיפסוק למי שייך הממון (משנ"ב סי' תרו ס"ק ע). שגול מקטרג בראש ביום הדין (שם)

- "הרב מרדכי" קרא יעקב "מה יעשה אדם שצריך לבקש סליחה מאדם שכבר נפטרי" - "הערה חשובה מאד יעקב" קרא הרב מרדכי "אם מת האיש, שחטא לו, לפני שהספיק לבקש סליחה, מביא עשרה בני אדם ליד קברו ויאמר לפניהם "חטאתי לאלוקי ישראל ולפלוגי זה שחטאתי לו..." (שו"ע סי' תרו ס"ב) ויפרט החטא, והם ישיבו לו "מחול לך" שלוש פעמים (משנ"ב שם ס"ק טו)

ולטיכום, בואו נזכיר כמה עברות שבין אדם לחברו, שכדאי לכל אחד מאיתנו לשים לב אליהם, שלא ניכשל בהם, ומי שח"ו נכשל בהם, יודרו לבקש סליחה, ולעשות עליהם תשובה לפני ראש השנה, ולכל המאוחר לפני יום כיפור הבעל"ט, העברות הם: לשון הרע, ורכילות (אע"פ שמדובר באמת גמורה) (חפץ חיים כלל א, הרמב"ם הל' דעות פ"ו ס"ב), נקימה ונטירה (ויקרא יט, יח). לקלל את חברו (שו"ע חו"מ סי' כז ס"ב), שנאת הזולת (ויקרא יט, יז), שנאת חיים (גמ' יומא ט), לדון לכף זכות (ויקרא יט) איסור ציעור הזולת (ויקרא כד, יד) להכות את חברו (שו"ע סי' תכ ס"א), כיבוד הורים (שו"ע יור"ד סי' רמ) ובכלל זה לשמוע בקולם, לא לסתור דבריהם, כשנכנסים לבית לעמוד בפניהם וכו'... (שו"ע שם, ברכי יוסף), איסור הלבנת פני חברו (ויקרא יט, יז) גם לא בדרך צחוק, וכן יש להקפיד לא לרמות בעסקים ובמסחר (בית יהודי ח"ד סי' כד). ולא לגנוב ולגזול אפילו פחות משווה פרוטה (שו"ע חו"מ סי' שמח) "זהו, סיימנו" הכריז הרב מרדכי "שתהיה לכולם שבת שלום, ושנוזה לעשות תשובה בשמחה, ונכתב כולנו לחיים טובים ארוכים ולשלום ונזכה לבניין בית המקדש במהרה בימינו" וכולם ענו אחריו "אמן"

לאחר השיעור, פנתה תמר, אמו של שמואל, חתן הבר מצוה, אל הבחורים ושאלה "האם יש מישהו שיהיה מוכן מחר לעזור לי לשים את האוכל על הפלטות לפני התפילה?" - "אני מוכן" קרא נחום - "וגם אני" קרא מתן "מצויין" אמרה תמר "תהיו ברוכים, א"כ מחר בשבע וחצי ניפגש כאן" - "סגור" קראו השניים למחרת נכנסו תמר והנערים למטבח ולפתע יצאה צעקה מפיה של תמר "אוי ואבוי מה נעשה עכשיו..."

אם פגע בחברו, אל יאמר בליבו: מסתמא חברי אומר בסדר קריאת שמע שעל המיטה "הריני מוחל וסולח לבל מי שהכעיס אותי..." אם כן ודאי מחל לי, ומה לי כי אטרח לבקש את מחילתו, אלא יודרו לפייס את חברו עד שימחלו לו (שכב כארי פ"ד ס"ה)

אם חברו אינו מוחל לו, ייקח איתו שלושה אנשים, וילך לחבירו שוב ויבקש ממנו מחילה, ואם עדיין לא מחל לו, ילך לבקש ממנו מחילה פעם שלישית עם שלושה אנשים, ואם אינו מתפייס אינו חייב לבקש ממנו יותר מחילה (שו"ע סי' תרו ס"א) מ"מ יודיע בפני עשרה שביקש מחילה מחבירו וה"ה אישה בפני עשר נשים (ילקו"י סי' תרו ס"ב). אבל אם הוא רבו, ואפילו לא רבו המובהק, אלא ששמע ממנו דברי תורה, (משנ"ב ס"ק ז) צריך ללכת כמה פעמים ואפילו אלף פעם (רמב"ם שם) עד שיתפייס (שם)

"עכשיו" אמר הרב מרדכי "נלמד דבר שלא הרבה אנשים יודעים אותו, לאחר שביקש מחילה מחברו והשיב לו את הגזלה, צריך לשוב בתשובה לפני הקב"ה, על שפגע בחברו, וזה כולל שלושה שלבים: חרטה, וידוי על המעשה שעשה וקבלה לעתיד שלא יעשה שוב (הרמב"ם פ"א ה"א)

בזמן שבאים לבקש סליחה, לא יהא המוחל אכזרי למחול (הרמב"ם דעות פ"ו ה"ו) ומ"מ רשאי לדרוש שישבו לו את ההיזק הממוני (עיין הרמב"ם הל' חובל ומזיק פ"ה ה"ט-י) וכשמוחל ימחל בלב שלם ובנפש חפצה. ואפילו הצר לו וחטא לו הרבה, לא יקום ולא יטור (הרמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"י) שכל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו. ואם לא ימחל, גם לו לא ימחלו על עוונותיו (כסף משנה שם, חזו"ע עמ' רמג) ויש אומרים שאם מתכוון לטובתו של

המבקש, כדי שלא ישוב עוד לכסלה (הרמ"א ס"א) או רב לתלמיד המתכוון לחנכו מותר לו שלא למחול מיד (ילקו"י סי' תרו ס"ו)

אם חברו הוציא עליו שם רע, אינו צריך למחול לו (סי' תרו ס"א בהרמ"א) שיש ששמעו בחדש ולא שמעו בפיוס, ונשאר השם הרע. כמו בסיפור עם כרית הנוצות, אתם מכירים את הסיפור נכון?" שאל הרב מרדכי - "לא" ענו חלק מבני החבורה "א"כ אספר לכם אותו. מעשה באדם שהוציא שם רע על חברו לאחר זמן, נקפו ליבו לחזור בתשובה, הלך הוא אל הרב ושאל כיצד יכול הוא לתקן את העוון שעשה, ענה לו הרב קח כרית נוצות תעלה איתה לגג ושם תקרע את הכרית, ותתן לנוצות לעוף ברוח, ואז מה אעשה? שאל האיש ואז תאסוף חזרה את כל הנוצות, וכך תתקן את עוון הוצאת השם רע, אבל הרב, התאונן האיש זה בלתי אפשרי לאסוף את כל הנוצות לאחר שעפו ברוח, הרב הרציץ פניו וענה לו, ישמעו אוזניך מה שפיך מדבר, כמו שאי אפשר להחזיר את כל הנוצות לאחר שעפו ע"י הרוח, כך לא ניתן לתקן את עוון הוצאת שם רע, אך מכל מקום" סיים הרב מרדכי את הסיפור ואמר "טוב לנהוג במידת הענווה, ולמחול גם על זה (משנ"ב ס"ק יא, חזו"ע שם). אבל תלמיד חכם מן הראוי שלא ימחול במהרה ובפרט כשכוונתו לחנכו (ילקו"י שם) כיוון שבמקרה זה מעורב גם כבוד התורה שהוא דבר לא פשוט כלל ועיקר

עכשיו נלמד ברשותכם דבר שהוא מאד מצוי, פעמים כשאדם חושב שחברו עשה לו עוול, הזיקו, ציערו וכו' לא ישנאהו בליבו וישתוק, אלא מצוה עליו להודיעו ולומר לו למה עשית לי כך

הללון מוקדש השבוע לעילוי נשמות
שרה אמנו ז"ל
מרת רחל ב"ר משה בן ציון ע"ה